

B I J D R A G E

TOT DE KENNIS DER

ICHTHYOLOGISCHE FAUNA

VAN

T E R N A T E

DOOR

Dr. P. BLEEKER.

Even als omtrent de meeste Moluksche eilanden, heerschte omtrent Ternate, tot op den tegenwoordigen tijd, eene nage-noeg volstreckte onbekendheid ten opzichte der vischsoorten, welke zijne kustwateren of rivieren bewonen. In de Bijdrage tot de kennis der ichthyologische fauna van de Moluksche eilanden, opgenomen in den derden jaargang van het Natuurkundig tijdschrift voor Nederlandsch Indië vermeldde ik 14 species van Ternataansche visschen, welke eenige in mijn bezit geraakte afbeeldingen, te Ternate vervaardigd, duidelijk lieten herkennen. Tijdens zijne togten in de Moluksche wateren heeft mijn vriend de heer A. THEPASS de goedheid gehad, ook te Ternate eene verzameling voor mij te maken, welke mij kortelings in goed bewaarden toestand is geworden en 44 vischsoorten bevat, van welke slechts twee reeds in de bovenaangehaalde opgave voorkomen, en waaronder weder eenige nog onbeschrevene zijn. Hierdoor stijgt het getal der mij thans van Ternate bekende species tot 56 t. w.

1. *Cheilodipterus quinquelineatus* CV. Nat. Tijdschr. N. Ind. III p. 253.
2. *Apogon koilomatodon* Blkr.
3. *Serranus pardalis* Blkr. Verh. Bat. Gen. XXII Percoid.
4. » *horridus* K. v. H. ibid.
5. » *micropriion* Blkr. Nat. T. N. Ind. III p. 552.
6. *Mesopriion chrysotaenia* Blkr. ibid. II p. 170.
7. » *amboinensis* Blkr. ibid. III p. 259.
8. » *decussatus* CV. Verh. Bat. Gen. XXII Percoid.
9. *Therapon servus* CV. ibid.
10. *Myripristis pralinius* CV.? Nat. T. N. Ind. II p. 234.
11. *Upeneus barberinoïdes* Blkr. ibid. III p. 262.
12. » *trifasciatus* CV. ibid. II p. 237.
13. *Dactylopterus orientalis* CV. ibid. III p. 264.
14. *Pterois volitans* CV. Verh. Bat. Gen. XXII Sclerop.
15. *Synanceia brachio* CV. ibid.
16. *Scolopsides monogramma* K. v. H. ibid. XXIII Sciaen.
17. *Heterognathodon bifasciatus* Blkr. ibid.
18. *Caesio coerulaureus* Lacép. ibid. Maen.
19. *Chaetodon oligacanthus* Blkr. ibid. XXIII Chaetod.
20. » *vittatus* Bl. Schn. ibid.
21. » *princeps* ibid.
22. » *virescens* CV. ibid.
23. » *baronessa* CV. Nat. T. N. Ind. II p. 239.
24. » *Kleinii* CV.
25. *Selar torvus* Blkr. Verh. Bat. Gen. XXIV Makr.
26. *Gnathanodon speciosus* Blkr. ibid.
27. *Amphacanthus dorsalis* CV. ibid. XXIII Teuth.
28. » *vulpinus* Schl. Müll.
29. *Petroskirtes Thepassii* Blkr.
30. » *Temminckii* Blkr. Nat. T. N. Ind. II p. 243.
31. *Amphisile scutata* Cuv. ibid. II p. 245.
32. *Pomacentrus nematopterus* Blkr. ibid. III p. 285.
33. » *katunko* Blkr. ibid. III p. 169.
34. » *notophthalmus* Blkr.
35. » *moluccensis* Blkr. Nat. T. N. Ind. IV p. 118.
36. *Dascyllus aruanus* CV. Nat. T. N. Ind. II p. 247.
37. *Glyphisodon trifasciatus* Blkr. Verh. Bat. Gen. XXI Kamsch. Labr.
38. » *ternatensis* Blkr.
39. » *Schlegelii* Blkr.
40. *Heliases frenatus* CV.? Nat. T. N. Ind. III p. 710.
41. » *xanthochir* Blkr. ibid. II p. 248.
42. *Cheilio hemichrysos* CV. ibid. II p. 255.
43. *Julis (Halichoeres) binotopsis* Blkr. ibid. III p. 170.

44. *Julis* (*Halichoeres*) *kalosoma* Blkr. *ibid.* III p. 239.
45. » (») *bandanensis* Blkr. *ibid.* II p. 254.
46. *Scarus janthochir* Blkr.
47. *Hemiramphus Russellii* CV. *Verh. Bat. Gen.* XXIV Snoek. *Vissch.*
48. *Exocoetus mento* CV. *ibid.*
49. *Clupeoïdes macassariensis* Blkr. *ibid.* XXIV Haring. *Nat. T. N. Ind.*
III p. 772.
50. *Spratelloïdes argyrotaenia* Blkr. *ibid.* *ibid.* III p. 775.
51. *Tetraödon virgatus* Richards. *Nat. T. N. Ind.* III p. 299.
52. » *papua* Blkr. *Verh. Bat. Gen.* XXIV *Blootk.* V.
53. *Balistes praslinus* Lacép. *ibid.* XXIV *Balist.*
54. *Monacanthus tomentosus* Cuv. *ibid.*
55. *Syngnathus haematopterus* Blkr. *Nat. T. N. Ind.* II p. 259.
56. *Syngnathoïdes Blochii* Blkr. *ibid.* II p. 259.

Van deze soorten zijn, voor zoo ver ik heb kunnen nagaan, nieuw voor de wetenschap *Apogon koilomatodon*, *Petroskirtes Thepassii*, *Pomacentrus notophthalmus*, *Glyphisodon Schlegelii*, *Glyphisodon ternatensis* en *Scarus janthochir*, welke beschrijvingen hieronder volgen. Vergelijkt men de bovenstaande lijst met de van Amboina, Ceram en Banda bekende species, dan blijkt het dat niet minder dan 33 der Ternataansche soorten ook bij die eilanden of in de Moluksche wateren in het algemeen gevonden zijn.

De rijkdom aan nog onbekende soorten van alle verzamelingen, welke ik achtereenvolgens uit de Moluksche wateren ontvangen heb, toont overigens genoegzaam aan, dat onze kennis ten dien opzichte nog slechts in haar begin is en nog te onvolledig om de ichthyologische geographie van de Molukken op eenen ruimen grondslag te vestigen.

DESCRIPTIONES SPECIERUM DIAGNOSTICAE.

PERCOÏDEL.

Apogon koilomatodon. Blkr.

Apog. corpore oblongo compresso, altitudine $3\frac{2}{3}$ circiter in ejus longitudine, latitudine 2 et paulo in ejus altitudine; capite $3\frac{2}{3}$ circiter in longitudine corporis, paulo longiore quam alto; oculis diametro 3 et paulo in longitudine capitis; linea rostro-frontali declivi rectiuscula; orbitis postice et inferne et osse suborbitali inferne denticulatis; maxillis aequalibus dentibus minimis, maxilla superiore sub medio oculo desinente; praeoperculo rotundato limbo interno et externo denticulato; interoperculo margine denticulis aliquot scabro; squamis lateribus 25 p. m. in serie longitudinali, 8 vel 9 p. m. in serie transversali; linea laterali arborescente; dorso elevato; pinna dorsali spinosa dorsali radiosa humilior, spinis crassis 2^a ceteris longiore $1\frac{1}{2}$ circiter in altitudine corporis; dorsali radiosa analique rotundatis, altitudine $1\frac{1}{4}$ circiter in altitudine corporis, spina crassa spina dorsali 2^a paulo beviore; pectoralibus obtusis 5 circiter, ventralibus acutiusculis $6\frac{1}{2}$ circiter, caudali emarginata lobis obtusis $4\frac{1}{3}$ circiter in longitudine corporis; colore corpore fuscescente-olivaceo inferne dilutior; dorso lateribusque maculis fuscis vel nigricantibus, dorso maculis 2 majoribus fascias transversas subsimilantibus 1^a sub pinna dorsi spinosa, 2^a sub radiis posticis dorsalis radiosae; pinnis radiis rubris, verticalibus membrana fusciscentibus.

B. 7. D. 6— $\frac{1}{9}$ vel $\frac{1}{10}$. P. $\frac{2}{12}$. V. $\frac{1}{5}$. A. $\frac{2}{8}$ vel $\frac{2}{9}$. C. 17+ spinul. lat. sup. 4 et infer. 4.

Habit. Ternate, in mari.

Longitudo speciminis unici 142'''.

Aanm. Deze soort is het naaste verwant aan *Apogon rhodopterus* Blkr., beschreven in mijne bijdrage tot de kennis der ichthyologische fauna van Singapore (Nat. Tijdschr. N. Ind. III 1852 p. 62), doch is daarvan gemakkelijk te onderkennen door rankere vormen, langeren en sterkeren rugdoorn, door het ge-

tand zijn van den onderrand der onderoogkuilsbeenderen, midden onder het oog eindigende bovenkaak, de talrijke donkere vlekken van rug en zijden enz.

TEUTHIDES.

Amphacanthus vulpinus Schleg. Müll. Besch. van vier oostind. zeevissch. in Verh. Nat. Gesch. N. overz. Bezitting. Vissch. p. 12.

Amphac. corpore oblongo compresso, altitudine $2\frac{3}{4}$ circiter in ejus longitudine, latitudine $3\frac{1}{2}$ circiter in ejus altitudine; capite valde acuto 4 fere in longitudine corporis, longiore quam alto; linea rostro-frontali concava; orbitis prominentibus; oculis diametro 4 circiter in longitudine capitis, in dimidio capitis posteriore sitis; rostro acuto cum maxillis oculo plus duplo longiore et duplo longiore quam medio alto, compresso; linea rostro-ventrali maxime concava; maxilla superiore paulo prominente duplo ejus longitudinis circiter ante oculum desinente; dentibus maxillis acutis aequalibus infra apicem apice accessorio munitis; operculo, praecoperculo et osse humerali valde striatis; squamis parvis bene conspicuis; pinna dorsali partem spinosam inter et radiosam non emarginata, spinis crassis, posterioribus subaequalibus $2\frac{1}{2}$ circiter in altitudine corporis, spina 1^a spinis posterioribus minus duplo brevior; dorsali radiosa spinosa paulo altiore acutiuseule rotundata; pectoralibus obtusis $5\frac{1}{3}$, ventralibus acutis 6 fere, caudali vix emarginata $5\frac{1}{2}$ circiter in longitudine corporis; anali spinis posterioribus spinis analibus anterioribus et spinis dorsalibus longioribus, parte radiosa parte spinosa non altiore rotundata; capite trifasciato tricolore, fascia 1^a medio rostro fronteque aurantiaca, fascia 2^a rostro-oculo-dorsali nigricante-violacea ad basin spinae dorsi 1^{ae} desinente, fascia 3^a operculo-gulari dilute coerulea nigricante punctulata; regione thoracica nigra; fascia dorso-ventrali dilute coerulea sub pinna pectorali decurrente; corpore cetero toto aurantiaco; pinnis pectoralibus membrana dilute coerulea radiis violaceis apicem versus profundioribus; pinnis ceteris aurantiacis.

B. 5. D. 1 proc. + $13/10$ vel $13/11$. P. $2/14$. V. $1/3/1$. A. $7/9$ vel $7/10$. C. 17 et lat. brev.

Synon. *Orange trompette* Valent. Ind. Amb. III p. 387 fig. 124.

Bazin Femel Ren. Poiss. Mol. I tab. 4 fig. 29.

Habit. Ternate, Macassar, in mari.

Longitudo speciminis unici 212'''.

Aanm. De aangehaalde afbeeldingen van VALENTIJN en RENARD zijn in de groote Histoire naturelle des Poissons ten onregte gebragt tot *Acanthurus scopas* en zelfs ten onregte tot het geslacht *Acanthurus*. De Orangie trompetter en Bazuin femel stellen eene eigene soort van *Amphacanthus* voor en de rangschikking der kleuren is op de overigens zeer gebrekkige afbeeldingen van VALENTIJN en RENARD zeer juist voorgesteld. De heeren H. SCHLEGEL en S. MÜLLER hebben in bovenaangehaald werk ook melding gemaakt van eene varietet dezer soort met zwartachtige vlekken op rug en staartvin.

BLENNIOÏDEEL.

Petroskirtes Thepassii Blkr.

Petrosk. corpore elongato compresso, altitudine 8 circiter in ejus longitudine; capite convexo, acutiusculo, $4\frac{1}{2}$ circiter in longitudine corporis, duplo circiter longiore quam alto et altiore quam lato; linea rostro-frontali convexiuscula; rostro ante os prominente; crista occipitali nulla; cirro supraorbitali simplice oculo brevior; oculis diametro 3 et paulo in longitudine capitis, minis diametro 1 a se invicem distantibus; rietu sub oculi parte anteriore desinente; maxillis antice tantum dentatis, dentibus confertissimis, maxilla superiore p. m. 26, maxilla inferiore p. m. 36; maxilla superiore caninis 2 parvis, maxilla inferiore caninis 2 magnis valde curvatis; apertura branchiali rotundata oculo minore; cute laevi; pinnis radiis omnibus simplicibus; dorsali supra aperturam branchialem incipiente et prope pinnam caudalem desinente, corpore humiliore, radio producto nullo, radiis 3 anterioribus humilioribus divergentibus, post radium 3^m valde incisa; pectoralibus obtusiusculis $7\frac{1}{2}$ in longitudine corporis; ventralibus pectoralibus brevioribus; anali altitudine dorsali aequali margine inferiore convexa; caudali integra postice convexiuscula 6 circiter in longitudine corporis; corpore superne lateribusque fuscescente-viridi, viridi et flavo marmorato, inferne flavo; pinnis flavis, dorsali analique maculis nigris variegatis; caudali basi fascia transversa fusca, radiis punctis fuscescentibus variegatis.

B. 7. D. $3\frac{1}{25}$ vel 28. P. 14. V. 3. A. 17. C. 11 et lat. brev.

Habit. Ternate, in mari.

Longitudo speciminis unici 53'''.

Aanm. *Petroskirtes Thepassii* is voornamelijk herkenbaar

aan de eerste drie lage en divergerende rugvinstralen, die als het ware eene eerste rugvin vormen en de rugvin van *Apistus trachinoïdes* herinneren. De soortnaam heb ik ontleend aan den heer A. THEPASS, aan wiens belangstelling in de wetenschap hare kennis te danken is.

LABROÏDEI CTENOÏDEI.

Pomacentrus notophthalmus Blkr.

Pomac. corpore oblongo compresso, altitudine $2\frac{2}{3}$ circiter in ejus longitudine, latitudine 3 fere in ejus altitudine; capite obtuso 4 circiter in longitudine corporis, paulo altiore quam longo; linea rostro-dorsali vertice convexa, rostro deelivi rectiuscula; oculis diametro $2\frac{1}{2}$ circiter in longitudine capitis; rostro oculo brevior; osse suborbitali angulo oris oculi diametro plus duplo humiliore, vix emarginato, edentulo; praepereulo subrectangulo angulo rotundato margine posteriore denticulis bene conspicuis; opereulo spinulis 2 planis vix conspicuis; squamis lateribus 22 p. m. in serie longitudinali; pinnis dorsali et anali postice rotundatis, dorsali spinis mediis spinis ceteris longioribus, membrana inter singulas spinas emarginata lobata; pinnis pectoralibus obtusis, ventralibus acutis et caudali emarginata lobis rotundatis 4 ad $4\frac{1}{3}$ in longitudine corporis; corpore fuscescente fasciis 2 transversis latis margaritaceis vel flavescentibus, fascia anteriore lata dorso-pectoralis, fascia posteriore graeili caudali inter radios posticos pinnarum dorsalis analisque; pinnis fusciscentibus, dorsali spinosa et anali profundioribus, dorsali spinosa postice macula magna ovali nigra flavo cineta.

B. 5. D. 13/14 vel 13/15. P. 2/15. V. 1/5. A. 2/13 vel 2/14. C. 15 vel 17 et lat. brev.

Habit. Ternate, in mari.

Longitudo speciminis unici 37'''.

Aanm. Deze soort is gemakkelijk herkenbaar aan hare twee dwarsche lichte lichaamsbanden en aan de groote langwerpige ronde met geel gezoomde zwarte vlek op het achterste gedeelte der doornachtige rugvin.

Glyphisodon ternatensis Blkr.

Glyphis. corpore oblongo compresso, altitudine $2\frac{1}{2}$ circiter in ejus lon-

gitudine, latitudine 3 circiter in ejus altitudine; capite convexo. $4\frac{1}{2}$ in longitudine corporis, altiore quam longo; linea rostro-frontali convexa; oculis diametro $2\frac{2}{3}$ in longitudine capitis; fronte convexa; rostro obtuso oculo multo brevior; osse suborbitali angulo oris oculi diametro duplo fere humilior; praeoperculo rectangulo angulo rotundato; dentibus maxillis apice emarginatis, maxilla superiore p. m. 36, maxilla inferiore p. m. 32; dorso ventre multo altiore; squamis lateribus 26 p. m. in serie longitudinali; pinna dorsali radiosa dorsali spinosa altiore acute rotundata, spinosa spinis mediis ceteris longioribus; pectoralibus acutiusculis $4\frac{1}{3}$ circiter, ventralibus acutis radio 1° producto $2\frac{2}{3}$, caudali profunde emarginata lobis acutis superiore longiore 4 circiter in longitudine corporis; anali obtusa rotundata, dorsali radiosa humilior, spina 2° crassa spina dorsali longissima vix brevior; colore corpore superne olivaceo marginibus squamarum profundior, inferne viridi vel flavescendo-viridi; pinnis viridibus vel viridi-flavescensibus.

B. 6. D. $13/11$ vel $13/12$. P. $2/14$. V. $1/5$. A. $2/12$ vel $2/13$. C. 15 et lat. brev.

Habit. Ternate, in mari.

Longitudo speciminis unici 89'''.

Aanm. Deze soort heeft groote overeenkomst met *Glyphisodon trifasciatus* Blkr. doch is ranker van ligchaam, mist de dwarsche banden er van, heeft 2 stralen minder in de rugen aarsvin enz. Zij is ook na verwant aan *Glyphisodon leucogaster* Blkr., doch heeft minder bol profiel, veel minder bolle buik, mist het fraai gele van den buik en de donkere borstvinvlek, heeft andere getallen der vinstralen enz.

Glyphisodon Schlegelii Blkr.

Glyphis. corpore oblongo compresso, altitudine $2\frac{1}{2}$ circiter in ejus longitudine, latitudine 3 circiter in ejus altitudine; capite convexo $4\frac{1}{3}$ circiter in longitudine corporis, altiore quam longo; linea rostro-frontali convexa; oculis diametro $2\frac{1}{3}$ circiter in longitudine capitis; fronte convexa; rostro obtuso oculo multo brevior; osse suborbitali angulo oris oculi diametro duplo humilior; praeoperculo subrectangulo angulo rotundato; dentibus maxillis leviter emarginatis vel truncatis, maxilla superiore p. m. 56, maxilla inferiore p. m. 40; dorso ventre multo altiore; squamis lateribus 26 p. m. in serie longitudinali; pinna dorsali radiosa dorsali spinosa altiore acute rotundata, parte spinosa spinis mediis spinis ceteris longioribus; pectoralibus acutis et ventralibus acutis radio 1° producto 4 circiter, cau-

dali profunde incisa lobis acutis superiore longiore $3\frac{1}{2}$ circiter in longitudine corporis; anali obtusa rotundata dorsali radiosa humilior spina 2^a crassa spina dorsali longissima non brevior; colore corpore superne olivaceo inferne flavescens-viridi; fasciis corpore diffusis olivaceo-fuscis valde approximatis 5 vel 6, 1^a operculari, 2^a dorso-pectoralis, 3^a dorso-ventrali, 4^a et 5^a dorso-analibus, 6^a caudali; pinnis viridibus.

B. 6. D. 13/10 vel 13/11. P. 2/14. V. 1/5. A. 2/12 vel 2/13. C. 15 et lat. brev.

Habit. Ternate, in mari.

Longitudo speciminis unici 78'''.

Aanm. Deze soort gelijkt in habitus zoodanig op de *Glyphisodon ternatensis*, dat men ze ligtelijk voor dezelfde zou kunnen houden. Geringe verschillen evenwel in de evenredigheden der ligchaamsdeelen en in het aantal rugvinstralen, de dwarsche als ineenvloeiende ligchaamsbanden en vooral de veel talrijker tanden in beide kaken, laten echter geene gelijkstelling toe en maken ook de onderkenning gemakkelijk van andere verwante veelbandige soorten. Ik draag deze soort op aan den heer H. SCHLEGEL te Leiden, wiens omvattende studiën de kennis der gewervelde dieren groote voortschreden hebben doen maken.

LABROÏDEI CYCLOÏDEI.

Scarus janthochir Blkr.

Scar. corpore oblongo compresso, altitudine 3 et paulo in ejus longitudine, latitudine $2\frac{1}{2}$ ad $2\frac{1}{2}$ in ejus altitudine; capite $3\frac{1}{2}$ circiter in longitudine corporis, aequo alto circiter ae longo; vertice elevato; linea rostro-dorsali ante oculos concaviuscula; oculis diametro $6\frac{1}{2}$ ad 7 in longitudine capitis; rostro convexo oculo plus duplo longiore; maxillis profunde viridi-coeruleis, superficie glabris, margine crenulatis, superiore angulo oris utroque latere dentibus 2 parvis extrorsum spectantibus; labiis carnosis, superiore maxillae dimidiam partem superiorem, inferiore maxillae inferiorem tertiam partem tegente; squamis lateribus 22 in serie longitudinali; linea laterali ramosa; pinna dorsali spinis flexilibus; pinnis pectoralibus acutis $1\frac{1}{2}$ ad $1\frac{1}{2}$, ventralibus acutis 2 circiter in longitudine capitis; caudali emarginata radiis marginalibus ceteris longioribus; colore corpore superne lateribusque viridi-coerulescente vel violascente, marginibus squa-

marum fusco, ventre aurantiaco; squamis ventre caudaque pluribus gutta viridescente; capite superne rubro-aurantiaco, operculo roseo, inferne toto viridi; labiis rubris; vittis maxillo-oculari rubra et rostro-oculari viridi; pinna dorsali membrana carmosina spinis et radiis et margine coerulea; pectoralibus violaccis; ventrali viridi spinam inter et radium 1^m rubra; anali carmosina coeruleo limbata; caudali coeruleo-viridi marginem superiorem versus vitta longitudinali carmosina.

B. 5. D. 9/10 vel 9/11. P. 2/13. V. 1/5. A. 3/9 vel 3/10. C. 13 et lat. brev.

Synon. *Ikan Kakatua* Mal. Batav.

Habit. Ternate, Batavia, in mari.

Longitudo 2 speciminum 340''' et 430'''.

Aanm. Deze nieuwe soort is zeer kenbaar aan haren drie-kleurigen kop, die onder het oog oranje-rood en achter het oog rooskleurig is. Hare diagnose wordt nog gemakkelijk gemaakt door hare blaauwe tanden, violette borstvinnen enz. Te Batavia is zij zeer zeldzaam en in den tijd van 7 jaren slechts eenmaal door mij waargenomen. De beschrijving der kleuren is naar een geheel versch specimen van Batavia genomen.

Scripsi Batavia Calendis Octobris MDCCCLII.